

*Оксана Володимирівна Кукуруз,
старший науковий співробітник
відділу правових проблем політології
Інституту держави і права
імені В. М. Корецького НАН України,
доктор політичних наук
ORCID: 0000-0003-1863-3028*

ДІЯЛЬНІСТЬ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: НЕДОЛІКИ І НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Постановка проблеми. Повномасштабне вторгнення РФ на територію України кардинально змінило пріоритети в діяльності українського парламенту. На перші позиції у його діяльності виступили проблеми, пов'язані з правовим режимом воєнного стану, а реалізація рекомендацій щодо внутрішньої реформи та підвищення інституційної спроможності Верховної Ради України тимчасово набули меншого значення для розвитку держави.

Введення воєнного стану в Україні привернуло увагу до недоліків у законотворчому процесі. Деякі з них існували давно, проте в нинішніх умовах потребують переосмислення й пошуку дієвих способів їх усунення. В умовах воєнного стану увага дослідників зі звичних тем, актуальних у мирний час, зокрема таких, як парламентська реформа, більше змістилась на основні проблеми у діяльності Верховної Ради України, які давно потребують розв'язання. Органи державної влади України, в тому числі парламент, перейшли на режим виконання своїх функцій в умовах воєнного стану. За парламентсько-президентської форми правління Верховна Рада України особливо потребує підвищення рівня ефективності її діяльності, а відтак і наукових розробок проведення парламентської реформи з урахуванням уроків дії правового режиму воєнного стану.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досліджень, пов'язаних з правовим режимом воєнного стану, вкрай мало. Заслугує на увагу публікація В. Гвоздя «Воєнний стан і права людини», в якій аналізується сутність воєнного стану, досвід його введення в зарубіжних країнах, демократичні принципи обмеження та дотримання прав людини в умовах воєнного стану [1]. Суспільно-політичні обставини, правові аспекти та практичний досвід введення воєнного стану в Україні у 2018 році проаналізував В. Кампо в публікації «Воєнний стан в Україні: конституційні акценти на тлі військово-політичної ситуації» [2]. Загострення кризи парламентаризму під час ухвалення рішення про введення воєнного стану у 2018 році констатує М. Ставнічук у публікації «Воєнний стан чи апогей правового хаосу, як складової політичної кризи?!» [3]. Зважаючи на короткий період існування воєнного стану, дослідження діяльності українського парламенту в цих умовах переважно базуються на аналізі тих нормативно-правових актів, які вводили цей правовий режим, а також тих, які регулювали актуальні питання, що виникали в цей період.

Метою статті є визначення напрямів удосконалення діяльності Верховної Ради України на основі аналізу її діяльності під час воєнного стану та виявлених недоліків. Завдання полягають у з'ясуванні поняття «воєнний стан»; окресленні ролі парламенту у введенні воєнного стану; здійсненні огляду нормативно-правових актів, прийнятих Верховною Радою України під час воєнного стану; виокремленні основних недоліків, які існують у парламентській діяльності та визначенні напрямів для її вдосконалення.

Основні результати дослідження. Воєнний стан є новим для України явищем, який на практиці вперше був введений наприкінці листопада 2018 року, відтак потребує з'ясування його сутності. У зарубіжній літературі він визначається як один з видів надзвичайного стану. В. Гвоздь, проаналізувавши проблематику введення воєнного стану в багатьох країнах світу, до загроз, які спонукають владу його вводити, відносить: зовнішню агресію у вигляді безпосереднього військового нападу або в різних формах «гібридних» війн; антиурядові виступи та спроби державного заколоту

в країні, а також масові заворушення на різному підґрунті; стихійні лиха, екологічні та техногенні катастрофи із широкомасштабними наслідками. Метою введення воєнного стану є необхідність: швидкого реагування на зовнішні та внутрішні загрози, що досягається завдяки зосередженню всієї повноти влади в країні або в її окремих регіонах у руках єдиного військового органу з надзвичайними повноваженнями; забезпечення внутрішньої стабільності та конституційного ладу в країні; концентрації всіх ресурсів держави, необхідних для дій в умовах кризової ситуації [1, с. 26].

Введення воєнного стану в кожній країні має свої особливості, зумовлені в тому числі членством у міжнародних об'єднаннях. Наприклад, відповідно до Закону Республіки Польща «Про воєнний стан і компетенцію Верховного Головнокомандувача Збройних Сил та принципи його підпорядкування конституційним органам Республіки Польща» такий режим вводиться у випадках: зовнішньої загрози державі, у тому числі викликаной терористичною діяльністю або діяльністю в кіберпросторі; збройного нападу на територію Республіки Польща; коли зобов'язання спільного захисту від агресії впливає з міжнародного договору [4].

Воєнний стан відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності [5]. Напад російських військових на українські кораблі в Керченській протоці 25 листопада 2018 року змусив Раду національної безпеки і оборони України провести екстрене засідання і запропонувати Президенту України ввести воєнний стан. Тодішній Президент України П. Порошенко підписав відповідний Указ і Верховна Рада України затвердила його. З формальної точки зору країна перейшла в інший правовий режим, правила якого визначені законодавством. Однак фактично країна опинилася в стані, який М. Ставніччук охарактеризувала як правовий хаос [3]. Виник він через те, що у процесі введення воєнного стану були порушені процедури, передбачені в нормативно-правових актах.

Відповідно до Конституції України Верховна Рада України упродовж двох днів з моменту звернення Президента України має затвердити Указ про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях. Порядок введення воєнного стану деталізується в Законі України «Про правовий режим воєнного стану» та в Законі України «Про Регламент Верховної Ради України». Указ Президента України Верховна Рада України може прийняти повністю, частково з рекомендаціями та/або застереженнями або відхилити проект закону про затвердження відповідного Указу Президента України. При розгляді даного Указу в парламенті відбулися дискусії щодо терміну і території, на якій потрібно вводити воєнний стан. Парламент намагався самостійно змінити текст Указу Президента України, на що не мав повноважень. Через порушення порядку затвердження Указу в пресі з'явилася суперечлива інформація. У перші дні ні звичайні громадяни, ні представники органів державної влади не знали достеменно, коли, де і наскільки вводиться воєнний стан. Одні юристи доводили, що воєнний стан введено на всій території України, як пропонував у першій редакції Указу Президент України. Інші юристи наполягали, що правовий режим воєнного стану стосується лише окремих областей, як рекомендувала Верховна Рада України, – Вінницької, Луганської, Миколаївської, Одеської, Сумської, Харківської, Чернігівської, Донецької, Запорізької, Херсонської областей та внутрішніх вод України Азово-Керченської акваторії. Термін дії воєнного стану одні вважали 60 діб, як спочатку пропонував Президент України, а інші – 30 діб, як пропонувала Верховна Рада України і зрештою Президент України в другій редакції Указу. Крім того, дискусії точилися щодо дати введення воєнного стану – 26 чи 28 листопада. В Указі Президента України було вказано, що воєнний стан вводиться 26 листопада, однак закон, що його затверджував, набрав чинності з дня його опублікування, а це було 28 листопада.

Нині на сайті Верховної Ради України оприлюднено Закон України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні». В Указі вже вказано термін дії воєнного стану як 30 діб, але стосується він ще всієї території України [6]. У Законі України, яким затверджено цей Указ, міститься застереження, з якого випливає, що воєнний стан вводився лише на територіях 10 областей. Щодо дати початку введення воєнного стану, то, виходячи з того, що кінцем введення воєнного стану вважають 26 грудня, то початком, ймовірно, 26 листопада, як вказано в Указі. Хоча зазначений Закон України набрав чинності 28 листопада 2022 року.

Отже, воєнний стан вводиться у відповідь за зовнішні чи внутрішні загрози, визначені в Основному Законі та інших нормативно-правових актах. Зосередження всієї повноти влади здійснюється

в тому числі з метою забезпечити внутрішню стабільність та конституційний лад у країні. Натомість введення воєнного стану в Україні у 2018 році з порушенням процедур, передбачених нормативно-правовими актами, призвів до того, що замість більшої координації і чіткості у суспільних відносинах, країна опинилася в стані правової невизначеності. Як справедливо вважає В. Кампо, держава повинна подбати про запровадження широкої конституційної просвіти населення з питань, які стосуються воєнного стану [2]. Крім того, як бачимо з вищеприписаної практики введення воєнного стану, спеціальної підготовки потребують і суб'єкти, уповноважені вводити воєнний стан у країні.

24 лютого 2022 року у зв'язку з повномасштабним вторгненням РФ на територію України було введено воєнний стан уже на всій території держави [7]. Відтоді Україна перебуває в умовах воєнного стану, який було продовжено відповідними указами Президента України та законами України [8; 9; 10]. Відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» Верховна Рада України в умовах воєнного стану діє виключно на підставі, у межах повноважень та в спосіб, визначені Конституцією та законами України (ст. 9); працює в сесійному режимі (ст. 12) [5]. Постановою Верховної Ради України «Про організацію роботи Верховної Ради України у зв'язку з актом збройної агресії Російської Федерації проти України 24 лютого 2022 року» встановлено, що Верховна Рада України працює в режимі пленарного засідання безперервно [11].

Діяльність Верховної Ради України в перший місяць воєнного стану у 2022 році переважно зосереджувалась на внесенні змін до законів України. Частина з них була пов'язана з фінансовою складовою функціонування держави в нових умовах, зокрема з Державним бюджетом України, оподаткуванням, звітністю тощо. Інша – закономірно стосувалася військової сфери, національної безпеки і оборони. Значну увагу народні депутати України приділили формуванню внутрішньої і зовнішньої політики держави, новий зміст яких був зумовлений воєнною агресією РФ.

В умовах воєнного стану парламент ухвалив низку важливих політичних документів. Прийнято «Звернення Верховної Ради України до Організації Об'єднаних Націй, Верховного Комісара ООН у справах біженців, Міжнародного Комітету Червоного Хреста, Європейського Парламенту, міжнародних організацій та їх парламентських асамблей, парламентів та урядів іноземних держав щодо термінової необхідності забезпечення захисту цивільного населення України від збройних нападів російських загарбників» [12]. У зверненні перераховано воєнні злочини, які вчинила РФ на території України; зроблено попередження про наслідки таких дій не лише для України, а й для Європи та всього світу; вказано заходи, яких необхідно вжити, аби допомогти цивільному населенню забезпечити першочергові потреби. Звернення парламенту було вагомим аргументом для формування геополітики на користь України.

Ухвалено «Заяву Верховної Ради України про вчинення Російською Федерацією геноциду в Україні» [13]. Народні депутати України вказали на висловлювання і дії представників РФ, які відповідно до Конвенції ООН про запобігання злочинам геноциду й покарання за нього та Римського статуту Міжнародного кримінального суду кваліфікуються як намір знищити, повністю або частково, Український народ як окрему національну групу. Донесенням цієї інформації до міжнародної спільноти Верховна Рада України ініціює притягнення до відповідальності всіх осіб, винних за злочини проти людяності та воєнних злочинів на території України.

Прийнято «Заяву Верховної Ради України про цінність свободи слова, гарантії діяльності журналістів і засобів масової інформації під час дії воєнного стану» [14]. Нею парламент звернувся до правоохоронних органів, Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення та інших уповноважених органів державної влади, державних установ та організацій у сфері телерадіомовлення та соціального захисту журналістів з вимогою забезпечити встановлені Конституцією України гарантії свободи слова, вільного отримання, збирання і поширення інформації з урахуванням встановлених законами України обмежень, пов'язаних з воєнним станом.

Крім важливих політичних документів, Верховна Рада України прийняла низку змін до нормативно-правових актів, якими певні дії громадян визнаються як правопорушення проти основ національної безпеки України. За колабораційну діяльність і пособництво державі-агресору народні депутати України передбачили кримінальну відповідальність [15; 16; 17].

До Закону України «Про політичні партії в Україні» додано підстави для обмеження утворення й діяльності політичних партій. Це, зокрема: виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії проти України; співпраця з політичними партіями, громадськими органі-

заціями держави, що визнана державою-агресором або державою-окупантом. До Кодексу адміністративного судочинства України додано статтю, яка визначає правила провадження у справах за адміністративними позовами про заборону політичної партії [18].

Отже, законотворення в період воєнного стану відбувається в режимі ситуаційного реагування на нагальні потреби і проблеми. Для воєнного періоду – це закономірна практика, а для мирного – хибна. Попри значні позитивні моменти діяльності Верховної Ради України в умовах воєнного стану, необхідно вказати на недоліки, які треба виправляти якомога швидше. Зокрема, варто акцентувати увагу, що деякі питання мали бути врегульовані набагато раніше. Наприклад, запровадження моніторингу діяльності політичних партій і громадських організацій та притягнення їх до відповідальності у разі виявлення порушень, вказаних у ст. 37 Конституції України (дії спрямовані на ліквідацію незалежності України, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підрив її безпеки, незаконне захоплення державної влади, пропаганду війни та ін.). Так, науковці неодноразово вказували на висловлювання й дії деяких публічних осіб і представників політичних партій, які становили загрозу для основ національної безпеки України [19; 20]. Органи державної влади, які повинні були реагувати на такі попередження і приймати відповідні рішення, у тому числі припиняти державну реєстрацію таких громадських формувань, виправдовували свою бездіяльність відсутністю відповідного механізму притягнення до відповідальності. Проте формування державної політики, розробка і прийняття нормативно-правових актів, які сприятимуть її реалізації, наприклад, порядок заборони діяльності політичних партій, належить до обов'язків органів державної влади. Вчасне реагування на проблеми могло забезпечити країну від багатьох подій та підвищити рівень національної безпеки і оборони.

Аналіз введення воєнного стану в Україні у 2018 році ще раз довів, що в Україні існує відмінність між правилами, затвердженими в законодавстві, і правилами, які реально застосовуються на практиці, у тому числі під час ухвалення нових нормативно-правових актів. Такі ситуації підтверджують існування в Україні уявного конституціоналізму. У парламенті порушуються процедури, передбачені для прийняття нормативно-правових актів, що свідчить про існування політичної інструменталізації права; суспільно-політичні проблеми регулюються частково, що є ознакою політизації правотворення; часте внесення змін до нормативно-правових актів вказує на їх низьку якість, а відтак на існування інфляції права.

Висновки. Виходячи з реальних зовнішніх загроз Україні, які упродовж тривалого періоду постійно проявляються з боку РФ і констатуються у політичних документах Верховної Ради України та на основі досвіду функціонування воєнного стану в Україні у 2018 та 2022 роках, поняття «воєнний стан» потрібно доповнити. Зокрема, до підстав введення воєнного стану варто додати: загрози державі, викликані різними формами «гібридних» війн, терористичної діяльності, діяльності в кіберпросторі, а також загрози для стратегічних партнерів, з якими є відповідні договори про спільний захист.

Аналіз діяльності Верховної Ради України змушує констатувати, що народні депутати України дозволяють собі недотримуватися законодавства України. Внаслідок цього громадяни, громадські об'єднання та політичні партії також звикли до думки, що норми права можна виконувати вибірково, що за порушення законодавства не завжди будуть застосовані санкції. Тобто парламент виступає як орган, що продукує обов'язкові до виконання в державі норми права, але самі народні депутати України, які повинні бути взірцем для громадян, їх порушують, відтак одразу знижують цінність права в суспільстві. За таких умов право втрачає таку важливу його ознаку, як загальнообов'язковість.

Крім того, народні депутати України, розробляючи нормативно-правові акти, не продумують механізмів реалізації правових положень. Відтак тільки з часом виявляється, що деякі правові норми неможливо виконати, окремі положення неможливо реалізувати або вони спрацьовують не так, як очікували його творці. Відтак парламентарії змушені одразу вносити зміни до законів або приймати новий закон, інколи з абсолютно протилежними правилами. Народні депутати України, формулюючи і приймаючи норми права, не завжди пам'ятають про таку їх необхідну ознаку, як адекватність реальному життю.

Таким чином, до основних напрямів удосконалення діяльності Верховної Ради України необхідно віднести ґрунтовне вивчення і подолання таких явищ, як уявний конституціоналізм, політична інструменталізація права, політизація правотворення та інфляція права. Більшої уваги в процесі законотворення необхідно відводити механізмам реалізації правових норм, оскільки їх відсутність

призводить до неможливості реалізації нормативно-правових актів, а відтак до зниження ролі права в упорядкуванні суспільних відносин.

Список використаних джерел

1. Гвоздь В. Военный стан і права людини. *Бінтел: журнал геополітичної аналітики*. 2018. № 4. С. 26–35. URL: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/15246> (дата звернення: 15.03.2022).
2. Кампо В. Военный стан в Україні: конституційні акценти на тлі військово-політичної ситуації. *Судебно-юридическая газета*. 2018. 21 грудня. URL: <https://sud.ua/ru/news/blog/131083-voynennyi-stand-v-ukrayini-konstitutsiyuni-aktsenti-na-tli-viyskovo-politichnoyi-situatsiyi> (дата звернення: 18.03.2022).
3. Ставнійчук М. Военный стан чи апогей правового хаосу, як складової політичної кризи?! *Українська правда*. 2018. 30 листопада. URL: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/stavniychuk/5c012c489fb3/> (дата звернення: 23.03.2022).
4. O stanie wojennym oraz o kompetencjach Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasadach jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej: Ustawa z dnia 29.08.2002. Dz.U. 2002. Nr 156. Poz. 1301.
5. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 27.03.2022).
6. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні»: Закон України від 26.11.2018 № 2630-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2630-19#Text> (дата звернення: 29.03.2022).
7. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні»: Закон України від 24.02.2022 № 2102-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text> (дата звернення: 02.04.2022).
8. Про затвердження Указу Президента України «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні»: Закон України від 15.03.2022 № 2119-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2119-20#Text> (дата звернення: 05.04.2022).
9. Про затвердження Указу Президента України «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні»: Закон України від 21.04.2022 № 2212-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2212-20#Text> (дата звернення: 28.04.2022).
10. Про затвердження Указу Президента України «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні»: Закон України від 22.05.2022 № 2263-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2263-20#Text> (дата звернення: 30.05.2022).
11. Про організацію роботи Верховної Ради України у зв'язку з актом збройної агресії Російської Федерації проти України 24 лютого 2022 року: Постанова Верховної Ради України від 24.02.2022 №2103-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2103-20#Text> (дата звернення: 08.04.2022).
12. Звернення Верховної Ради України до Організації Об'єднаних Націй, Верховного Комісара ООН у справах біженців, Міжнародного Комітету Червоного Хреста, Європейського Парламенту, міжнародних організацій та їх парламентських асамблей, парламентів та урядів іноземних держав щодо термінової необхідності забезпечення захисту цивільного населення України від збройних нападів російських загарбників: Постанова Верховної Ради України від 03.03.2022 № 2104-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2104-20#Text> (дата звернення: 11.04.2022).
13. Заява Верховної Ради України про вчинення Російською Федерацією геноциду в Україні: Постанова Верховної Ради України від 14.04.2022 № 2188-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2188-20#Text> (дата звернення: 19.04.2022).
14. Заява Верховної Ради України про цінність свободи слова, гарантії діяльності журналістів і засобів масової інформації під час дії воєнного стану: Постанова Верховної Ради України від 14.04.2022 № 2190-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2190-20#Text> (дата звернення: 26.04.2022).
15. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення відповідальності осіб, які здійснювали колабораційну діяльність: Закон України від 03.03.2022 № 2107-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2107-20#Text> (дата звернення: 28.04.2022).
16. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність: Закон України від 03.03.2022 № 2108-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#Text> (дата звернення: 29.04.2022).
17. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність та особливостей застосування запобіжних заходів за вчинення злочинів проти основ національної та громадської безпеки від 14.04.2022 № 2198-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2198-20#n8> (дата звернення: 30.04.2022).
18. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо заборони політичних партій: Закон України від 03.05.2022 № 2243-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2243-IX#Text> (дата звернення: 10.05.2022).
19. Українська багатопартійність: політичні партії, виборчі блоки, лідери (кінець 1980-х – початок 2012 рр.): Енциклопедичний довідник / за ред. М. Кармазіної. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України. 2012. 588 с.

20. Кукуруз О. В. Публічна політика та вплив її суб'єктів на безпеку держави. *Studia Politologica Ucraino-Polona*. 2016. Вип. 6. С. 217–227.

References

1. Hvoz V. Voiennyi stan i prava liudyny. *Bintel: zhurnal heopolitychnoi analityky*. 2018. № 4. S. 26–35. URL: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/15246> (data zvernennia: 15.03.2022).
2. Kampo V. Voiennyi stan v Ukraini: konstytutsiini aktsenty na tli viiskovo-politychnoi sytuatsii. *Sudebno-yurydycheskaia hazeta*. 2018. 21 hrudnia. URL: <https://sud.ua/ru/news/blog/131083-voyennyi-stand-v-ukraini-konstitutsiini-aktsenti-na-tli-viiskovo-politichnoi-situatsiyi> (data zvernennia: 18.03.2022).
3. Stavniichuk M. Voiennyi stan chy apohei pravovoho khaosu, yak skladovoi politychnoi kryzy?! *Ukrainska pravda*. 2018. 30 lystopada. URL: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/stavniychuk/5c012c489ffb3/> (data zvernennia: 23.03.2022).
4. O stanie wojennym oraz o kompetencjach Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasadach jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej: Ustawa z dnia 29.08.2002. Dz.U. 2002. Nr 156. Poz. 1301.
5. Pro pravovyi rezhym voiennoho stanu: Zakon Ukrainy vid 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (data zvernennia: 27.03.2022).
6. Pro zatverdzhennia Ukazu Prezydenta Ukrainy «Pro vvedennia voiennoho stanu v Ukraini»: Zakon Ukrainy vid 26.11.2018 № 2630-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2630-19#Text> (data zvernennia: 29.03.2022).
7. Pro zatverdzhennia Ukazu Prezydenta Ukrainy «Pro vvedennia voiennoho stanu v Ukraini»: Zakon Ukrainy vid 24.02.2022 № 2102-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text> (data zvernennia: 02.04.2022).
8. Pro zatverdzhennia Ukazu Prezydenta Ukrainy «Pro prodovzhennia stroku dii voiennoho stanu v Ukraini»: Zakon Ukrainy vid 15.03.2022 № 2119-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2119-20#Text> (data zvernennia: 05.04.2022).
9. Pro zatverdzhennia Ukazu Prezydenta Ukrainy «Pro prodovzhennia stroku dii voiennoho stanu v Ukraini»: Zakon Ukrainy vid 21.04.2022 № 2212-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2212-20#Text> (data zvernennia: 28.04.2022).
10. Pro zatverdzhennia Ukazu Prezydenta Ukrainy «Pro prodovzhennia stroku dii voiennoho stanu v Ukraini»: Zakon Ukrainy vid 22.05.2022 № 2263-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2263-20#Text> (data zvernennia: 30.05.2022).
11. Pro orhanizatsiiu roboty Verkhovnoi Rady Ukrainy u zviazku z aktom zbroinoi ahresii Rosiiskoi Federatsii proty Ukrainy 24 liutoho 2022 roku: Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy vid 24.02.2022 №2103-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2103-20#Text> (data zvernennia: 08.04.2022).
12. Zvernennia Verkhovnoi Rady Ukrainy do Orhanizatsii Obiednanykh Natsii, Verkhovnoho Komisara OON u spravakh bizhentsii, Mizhnarodnoho Komitetu Chervonoho Khresta, Yevropeiskoho Parlamentu, mizhnarodnykh orhanizatsii ta yikh parlamentnykh asamblei, parlamentiv ta uriadiv inozemnykh derzhav shchodo terminovoi neobkhidnosti zabezpechennia zakhystu tsyvilnoho naselennia Ukrainy vid zbroinykh napadiv rosiiskykh zaharbnykiv: Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy vid 03.03.2022 №2104-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2104-20#Text> (data zvernennia: 11.04.2022).
13. Zaiava Verkhovnoi Rady Ukrainy pro vchynennia Rosiiskoiu Federatsiieiu henotsydu v Ukraini: Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy vid 14.04.2022 № 2188-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2188-20#Text> (data zvernennia: 19.04.2022).
14. Zaiava Verkhovnoi Rady Ukrainy pro tsinnist svobody slova, harantii diialnosti zhurnalistiv i zasobiv masovoi informatsii pid chas dii voiennoho stanu: Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy vid 14.04.2022 № 2190-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2190-20#Text> (data zvernennia: 26.04.2022).
15. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo zabezpechennia vidpovidalnosti osib, yaki zdiisniuvaly kolaboratsiinu diialnist: Zakon Ukrainy vid 03.03.2022 № 2107-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2107-20#Text> (data zvernennia: 28.04.2022).
16. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo vstanovlennia kryminalnoi vidpovidalnosti za kolaboratsiinu diialnist: Zakon Ukrainy vid 03.03.2022 № 2108-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#Text> (data zvernennia: 29.04.2022).
17. Pro vnesennia zmin do Kryminalnoho ta Kryminalnoho protsesualnoho kodeksiv Ukrainy shchodo udoskonalennia vidpovidalnosti za kolaboratsiinu diialnist ta osobyvostei zastosuvannia zapobizhnykh zakhodiv za vchynennia zlochyniv proty osnov natsionalnoi ta hromadskoi bezpeky vid 14.04.2022 № 2198-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2198-20#n8> (data zvernennia: 30.04.2022).
18. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo zaborony politychnykh partii: Zakon Ukrainy vid 03.05.2022 № 2243-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2243-IX#Text> (data zvernennia: 10.05.2022).

19. Ukrainska bahatopartiinist: politychni partii, vyborchi bloky, lidery (kinets 1980-kh – pochatok 2012 rr.): Entsyklopedychnyi dovidnyk / za red. M. Karmazinoi. Kyiv: IPIEND im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy. 2012. 588 с.
20. Kukuruz O. V. Publichna polityka ta vplyv yii subiektiv na bezpeku derzhavy. *Studia Politologica Ucraino-Polona*. 2016. Vyp. 6. S. 217–227.

Кукуруз О. В. Діяльність Верховної Ради України в умовах воєнного стану: недоліки і напрями вдосконалення

У статті показано сутність поняття «воєнний стан», підстави, за яких він вводиться в різних країнах, у тому числі в Україні. Окреслено роль Верховної Ради України у введенні воєнного стану в Україні. Проаналізовано нормативно-правові акти, прийняті парламентом під час воєнного стану. Відзначено, що Верховна Рада України активно формувала внутрішню і зовнішню політику держави, приймаючи важливі політичні документи. Серед них звернення до світового співтовариства з метою привернути увагу до воєнних злочинів РФ та геноциду Українського народу. Виокремлено недоліки, які існують у парламентській діяльності, зокрема, недотримання законодавства народними депутатами України. Рекомендовано в процесі законотворення більше уваги приділяти механізмам реалізації правових норм, оскільки їх відсутність призводить до неможливості реалізації нормативно-правових актів, а відтак до зниження ролі права в упорядкуванні суспільних відносин.

Ключові слова: парламент, воєнний стан, уявний конституціоналізм, політична інструменталізація права, політизація правотворення, інфляція права.

Kukuruz O. V. Activities of the Verkhovna Rada of Ukraine under martial law: shortcomings and areas for improvement

The article shows the essence of the concept of “martial law”, the grounds on which it is introduced in various countries, including Ukraine. The role of the Verkhovna Rada of Ukraine in the imposition of martial law in Ukraine is outlined. The legal acts adopted by the parliament during martial law are analyzed. It was found that the People’s Deputies of Ukraine in the martial law of 2022 paid considerable attention to the formation of domestic and foreign policies of the state, the new content of which was by reason of the military aggression of the Russian Federation. The Verkhovna Rada of Ukraine has adopted important political documents, such as appeals to the world community, which deal with war crimes of the Russian Federation and the genocide of the Ukrainian people. In addition, a number of amendments to laws have been adopted. Among them: added grounds for restricting the formation and activity of political parties; the rules of procedure in cases on administrative lawsuits banning a political party have been determined.

The author emphasizes that some issues should have been resolved much earlier. For example, scholars have repeatedly pointed to the statements and actions of some public figures and representatives of political parties that posed a threat to the foundations of Ukraine’s national security. Public authorities, which had to respond to such warnings and take appropriate decisions, including suspending the state registration of such organizations, justified their inaction by the lack of an appropriate prosecution mechanism. The article noted that timely response to the problems could protect the country from many bad events and facilitate increase the level of national security and defense.

Analysis of the role of parliament in the imposition of martial law and its activities in these conditions proved: there is a difference between the rules approved by law and the rules that are actually applied in practice (imaginary constitutionalism); procedures provided for the adoption of laws are violated (political instrumentalization of law); socio-political problems are partially regulated (politicization of law-making); changes in laws are often made, which indicates their low quality (inflation of law).

The article recommends that People’s Deputies of Ukraine strictly adhere to the procedures provided by law and pay more attention to the mechanisms of implementation of legal norms, as their absence leads to the impossibility of implementing legal acts and, consequently, to reducing the role of law in society.

Key words: parliament, martial law, imaginary constitutionalism, political instrumentalization of law, politicization of law-making, inflation of law.

DOI: 10.33663/2524-017X-2022-13-15